

УДК 316.74:001

DOI <https://doi.org/10.24195/spj1561-1264.2021.4.3>**Богаченко Валентина Вікторівна**

кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії, психології та педагогіки
Державного університету інтелектуальних технологій і зв'язку
вул. Кузнечна, 1, м. Одеса, Україна
orcid.org/0000-0002-4105-0480

ОНТОЛОГІЯ ЛЮДСЬКОЇ ТІЛЕСНОСТІ: АНТРОПО-КОЕВОЛЮЦІЙНИЙ АСПЕКТ

Філософська рефлексія людської тілесності потребує перегляду в умовах тілесноорієнтованої масової культури та техно-інформаційного прогресу. Передумовою актуальності даної проблеми є зміни природного способу існування людини на віртуальний спосіб комунікації, що створює окремий вимір існування сучасності – «віртуальний», який виключає тілесність як фізичний феномен, але задіює її психологічні феномени та тим самим вимагає перегляду онтології тілесності в умовах «нової» антропології – техногенної антропології. Її метою є не спростовувати або обмежувати застосування техногенних інновацій, а знайти спосіб їх розглянути в цілісності та прийнятті.

Спостерігається процес невпинної асиміляції природного та штучного, що породжує нові парадигми взаємодії у соціокультурному аспекті, вивчення феноменів якого й є метою нашої статті. Остання реалізується в дослідженні етичних альтернатив існування людини як біологічного виду в рамках техносфери та збереження її гуманістичного імперативу шляхом тілесних проекцій особистості.

Людська тілесність розкривається як симбіоз психосоматичних проекцій особистості. Екзистенційні прояви людської тілесності розкривається через її основні субстрати: тілесний інтелект, тілесна чуттєвість, тілесні стани, тілесний образи, культурні атрибуція тіла тощо. Дослідження тілесності за допомогою комплексу антропологічних та соціально-психологічних методів дає як результати: номінальну онтологічну класифікацію: «біологічне тіло», «соціальне тіло», «культурне тіло», «віртуальне тіло»; концептуальну модель тілесності в техногенній цивілізації; розкриває пластичність як основну цінність та якість особистості, яка забезпечує рефлексію в різних формах комунікації людини.

А коеволюційний метод дає змогу вивчити аспект взаємодії людини та природи я етапу формування екологічного світогляду та формування стійкої суспільної системи в її взаємодії з природою як необхідною частиною життя людини в техногенному суспільстві. Стрімке зростання кількості та якості інноваційних технологій, асиміляція техносфери з повсякденним життям людини робить першорядним питання коеволюції людської тілесності та техносфери.

***Ключові слова:** коеволюція, людська тілесність, техносфера, віртуальна реальність, «віртуальна особистість», тілесний інтелект, гуманістичний імператив.*

Вступ. Стрімке зростання кількості та якості інноваційних технологій, асиміляція техносфери з повсякденним життям людини робить першорядним питання коеволюції людської тілесності та техносфери. Як правило, термін «коеволюція» застосовується для діалектичного розуміння симбіозу біологічних систем та природи. У нашому дослідженні вона набуває пояснювального статусу між злиттям природного та штучного, людини і техніки, натурфілософії та філософії техніки. Коеволюція відбиває спосіб взаємозумовленого розвитку елементів у системі.

Технічні винаходи створюють нові умови для зміни людської природи та культури. Спочатку коеволюційний підхід у природо-науковому знанні розкривав питання впливу людини на природу, і навпаки, алгоритм змін у природі в відповідь на розвиток різноманітних соціально-екологічних форм сприйняття світу. Зараз необхідно розглядати злиття природного та штучного в самій людині (в її культурі, в її світосприйнятті, в її тілі та побуті). Створення концептуальної моделі тілесного образу людини в контексті техногенної цивілізації є **метою нашої**

статті та сучасного філософського знання. Першочергове **завдання дослідження** є розглянути тілесність як «тілесний образ», що формується на стику природного та штучного, внутрішнього та зовнішнього, індивіда та середовища, особистого та культурного. Оскільки це вже процес часто надприродного характеру, на зміну поняття еволюції приходить **коеволюція** як один із **методів** перспективного розгляду антропологічного виміру наукового знання. Також використано як провідний **підхід дослідження антропологічний**, який, беручи свій початок від Сократа та Аристотеля, не втрачає актуальності в сучасному науковому пошуку, а набуває навіть більшої актуальності в епоху техногенно-віртуалізованого буття людини. Наприклад, описовий метод соматичної антропології поєднує фізіологічні дослідження тіла та проєкції цих особливостей у поведінці. **Психологічні методи** дають розкрити вказану динаміку через особливості будови тіла, сили нервової системи та атрибуцію останніх в конституціональних теоріях темперамента (Е. Кречмер, Шелдон).

Основна частина. Концепція коеволюції базується на принципах, згідно з якими людство, перетворюючи біосферу з метою пристосування її до своїх потреб, має змінитися й саме з урахуванням об'єктивних вимог природи. Але оскільки здебільшого сучасна людина живе у техногенних умовах, цю стратегію можна застосувати у розгляді взаємин «людина-техніка». Це не просто взаємодія – це підміна природних атрибутів віртуальними, це зникнення потреби тренувати особистісні здібності та якості (пам'ять, увага тощо) та заміна останніх альтернативами – комп'ютеризованими (Google-пошук, комп'ютерні програми тощо).

У результаті коеволюції системи неживої та живої природи, природної та штучної парадигми розвитку людини утворюється складна та суперечлива цілісність. Ця цілісність відбивається у вигляді «техногенної» людини. Не виключено, що ця людина представляє наступний щабель еволюції людства.

Концепція коеволюційного розвитку природи та суспільства знаходить своє розкриття у роботах Н.М. Мойсеева як шлях збереження людини у межах біосфери. «Отже, принцип коеволюції означає таку систему заборон (екологічних імперативів), яка виключала б можливість зміни параметрів біосфери, що наближає її стан до меж атрактора – тієї забороненої риси, переступати яку людство не має права за жодних обставин» [1, с. 26–32]. У нашому ж дослідженні йдеться про збереження людини як виду в межах техносфери та збереження гуманістичного імперативу через проєкції тілесності особистості.

Процес антропогенезу з біологічної галузі перемістився до техногенної сфери. По-перше, про це свідчить перетворення людської тілесності. Багато тілесних проблем (різного роду хвороби) мають етіологію, позначену взаємодією з комп'ютерними технологіями. Йдеться про непрямий зв'язок способу життя та психосоматичних станів людини. Наприклад, захворювання хребта, вегето-судинна дистонія, підвищений черепно-мозковий тиск тощо. Нині це не лише наслідки життя – це фенотип, що передається техногенною цивілізацією наступному поколінню.

По-друге, ознакою «технологізації» людської природи стає низка тілесних втілень та атрибутів у культурі. Масова культура популяризує культ «ідеального» тіла. Безліч послуг пов'язана з поліпшенням візуалізації «тілесного образу», починаючи від спортивних тренувань і закінчуючи втручанням пластичної хірургії. Стрімке зростання ринку «тілесної краси» свідчить про дефіцит природних тілесних реалізацій та спробу їхньої штучної підміни. При цьому спосіб подачі покращеного образу відбувається шляхом віртуальної трансляції (соціальні мережі, форуми тощо). Можливо, в історії антропогенезу на зміну «*Homo sapiens*» приходить «*Homo technicus*»? Як і у всіх історичних періодах ми спостерігаємо як морфологічні зміни тіла, так і нестандартну реалізацію його у культурі через тілесність.

Людина в порівнянні з іншими тваринами не має ряду фізіологічних способів адаптації до природи, що робить її менш пристосованою до природного середовища мешкання. Але в той же час ця «неповноцінність» породжує новий механізм захисту, який не властивий тваринному світу – творчість. «Серед інших істот, з якими природа обійшлася особливо суворо в цьому сенсі, людина безсумнівно займає перше місце. Вона позбавлена будь-якого оснащення, властивого іншим тваринам, яке дозволило б йому боротися з природою, і має сам забезпечити

себе всіма необхідними засобами захисту. Вся наша культура є результатом цих захисних тенденцій, обумовлених пов'язаністю людей між собою, як зумовлені нею і всі людські здібності, яким ми приписуємо цінність» [2, с. 26]. Ця думка відображає позиції біолого-антропологічного підходу М. Шелера, який розглядає еволюцію людини як прагнення мати відмінність від тварини. Це властиво першому антропологічному повороту та у полі дослідження є класикою розгляду об'єктивізації людини.

У нашому дослідженні людина сприймається як психосоматична цілісність, яке творчі реалізації як із сторін атрибутів тілесності. Соматична своєрідність людини та її відображення через культурні прояви утворюють екзистенційний світ людини. «Вже в органах почуттів і в самих почуттях, а не у формах споглядання та мислення криється трансцендентальна умова кожного та будь-якого знання дійсності» [3, с. 84]. Дві течії антропології, що зазначені – біолого-антропологічна та культурологічна – були дуже актуальними до становлення техногенно-віртуальної цивілізації, яка пропонує нові способи самопрезентації людини у соціокультурному середовищі, у тому числі – безтілесні.

Філософсько-антропологічний дискурс не може відбутися без дослідження техногенного середовища та віртуальної реальності сучасної людини. На зміну філософії техніки приходить антропологія техніки, яка розглядає не просто вплив техніки на життя людини, а розглядає техніку як одну зі сфер реалізації людського буття. І ця штучно створена сфера відокремлено не існує ні в одній зі сфер людського буття – ні в природі, ні в суспільстві, ні в міжособистісних відносинах. Вона вимагає наявності «включеності» людини і може як виявляти себе в зазначених сферах, так і існувати відокремлено. Техносфера породжує ще один шар дійсності – віртуальний. Як зазначає Ортега-і-Гассет Х.: «Техніка – це реакція людини на природу або обставини, в результаті якої між природою, оточенням, з одного боку, та людиною – з іншого, виникає якийсь посередник – надприрода, або нова природа, надбудована над первинною» [4, с. 164–232]. Техніка не є метою як така в ретроспективі наукового прогресу. Вона скоріше засіб для подолання труднощів середовища та покращення якості життя людини. Але у суспільстві техніка виходить за межі казуальності розуміння її сутності. Якщо раніше технічні та комп'ютерні винаходи ставали аналогом та способом проєкцій тілесності та розуму людини, то зараз питання стоїть кардинально інакше. Віртуальний простір – місце взаємодії та комунікації, місце самоідентифікації та безтілесного уявлення себе. Отже, людина виносить за межі тілесних фізіологічних кордонів штучну модель свого «Я».

Розглядаючи цю ситуацію, М. Маклюєн запровадив спеціальний термін «нарцисичний наркоз». Він позначає один із болючих синдромів людини в інформаційному просторі, який полягає в нівелюванні та несприйнятті людиною психологічних та соціокультурних наслідків перебування у віртуалізованому світі сучасних технологій. М. Маклюєн говорить про ефект «самоампутації» як спосіб збереження рівноваги. Тобто не впоравшись із сприйняттям перцептивного образу тут і зараз, людина намагається винести цей образ за межі свого тіла. Відмічені автором й текстуальні прояви феномена тілесної ампутації. Наприклад, «Із шкіри лізе», «Вийти з себе», «Вискочило з голови» тощо. Говорячи про прототип нервової системи людини, що реалізується в техно-інформаційному просторі, М. Маклюєн зазначає: «У тій мірі як це дійсно сталося, ця подія передбачає відчайдушну й самогубну ампутацію, ніби центральна нервова система не змогла більше покладатися на фізичні органи як захисний буфер, що оберігає її від каменів і стріл, механізму, що розбушувався» [5, с. 25]. Людина стає заручником кіберкультури, яка породжує новий пласт антропобуття – віртуальну реальність. Таким чином, крім «природного», «соціального» та «культурного» тіл, у людини є «віртуальне тіло».

Людина живе одночасно у двох вимірах – у звичайному житті та у віртуальному, яке проєктується технологіями. У перспективі ці два види реальності можуть переплітатися і співіснувати. Але переважання віртуального способу вочевидь, оскільки він дає безмежні можливості реалізації фантазій та потреб людини як творчих, так й гедоністичних. За словами В.М. Розіна: «Все це вимагатиме нових здібностей і навіть тілесності, тому цілком ймовірно, що Інтернет сприятиме метаморфозі не тільки культури, а й антропологічного образу людини» [6, с. 22].

Віртуальна реальність впливає на базові модуси психіки людини: пізнавальні, емоційні, вольові процеси та стани; його здібності та уяву. Реальність стає множинною у зв'язку з переходом від справжньої реальності до віртуальної та навпаки.

Віртуальний світ, що налічує безліч переваг, у той же час виключає дуже важливий момент життя людини – перебування в даний момент життя і сприйняття себе через призму своєї тілесності. У нашого тіла є одна дуже важлива функція – зв'язок з реальністю *тут і зараз*. Думки та емоції часто змушують нас перебувати то в минулому, то в роздумах про майбутнє, і лише тілесні відчуття у всьому своєму різноманітті повертають нас в теперішній час, дарують нам спосіб самоідентифікації «*тут і зараз*» та розкривають нас у чуттєво-емоційному досвіді. З переважанням віртуалізованих форм комунікацій втрачається здатність розвивати перцептивні форми сприйняття, які дано нам як особливість тактильного сприйняття та розуміння навколишнього світу.

Відповідно до теорії множинного інтелекту Гарднера, тілесний інтелект (BQ – Body Intelligence) – один із провідних способів пізнання світу та себе. «Думати» тілом – один із способів швидко реагувати в критичних ситуаціях, навчатися за допомогою тіла – це не лише перцептивний досвід, це спосіб висловлювати свої думки та здібності. Він дає можливість визначити особистісні межі людини та дозволяє диференціювати «Я» від «Іншого» та від світу в цілому. Поряд із тілесно-кінестетичним інтелектом Гарднер розглядає такі види інтелекту: лінгвістичний, логіко-математичний, просторовий, музичний, міжособистісний та внутрішньоособистісний. Зазначені типи інтелекту можуть функціонувати у синергії одне з одним і як самостійні модулі психіки. Відходячи від класичної моделі інтелекту в психології, Гарднер визначає тілесний інтелект як «здатність до вирішення завдань або створення продуктів, зумовлену конкретними культурними особливостями або соціальним середовищем» [7, с. 15].

Тобто одні й ті самі задатки фізіологічного тіла під час реалізації їх у вигляді тілесності в культурне та соціальне тіло може призводити до різних варіацій. Наприклад, статура спортсмена може сказати нам про пристрасть людини до фізичних навантажень. Якщо розглянути поданий образ в історичних періодах культури, можливо визначити різні трактування. В епоху Античності цей образ скоріше говорив про воїна, а у поєднанні з простим одягом – він ніс повідомлення про людину, яка працює фізично. У масовій сучасній культурі – цей образ більше працює на презентацію моделі чи актора у симбіозі з доглянутим тілом та модним одягом. Один образ при зміні його культурних атрибутів може змінювати візуальне послання. Як зазначає М. Каган, «Маленька ніжка китаянки або осина талія європейської аристократки – продукти культури, які працюють як її знаки, символи соціального стану; це стосується ще більшою мірою зачіски, гриму, одягу, які можна розглядати як «друге тіло» людини, незрівнянно більш доступне культурній обробці, – все це разом узяте виявляється мовою, якою людина представляє себе оточуючим» [8, с. 137]. У світі це культурне «друге тіло» може нести у собі вичерпної інформації. Мільйонер може розгулювати у футболці та джинсах, а простий робітник носити класичний костюм тощо. Зовнішня проекція тілесності, вірніше, спосіб її прояву вказує нам на провідні цінності успішної самоідентифікації людини. *Пластичність сприйняття – альтернативна цінність* віртуально-інформаційного суспільства. Вміння, прийняття та розуміння «несхожого», «інакшого» і є шляхом коеволюції людства в умовах полікультуралізму та поліінформаційної стратегії розвитку суспільства. Тілесні проекції повинні зберігатися і перетворюватися у техногенному суспільстві – адже вони становлять основу гуманістичного розвитку та психологічний аспект гармонізації внутрішнього світу людини.

Тілесно-тактильне світовідчуття, поряд з іншими видами інтелекту, є механізмом пізнання та злиття зі світом, починаючи з раннього віку та способом вибудовування особистісних меж – у більш зрілому віці, що дозволяє створювати зону емоційного комфорту. Ж.-Л. Нансі, розглядаючи тіло як «орган формування смислів», відзначає його як зовнішній і внутрішній спосіб особистісної диференціації [9, с. 105]. «Тіло тут уже не є відмінним від чогось, воно саме відрізняє та відрізняє себе. Відрізняючи себе, воно відрізняє якусь самість – воно відрізняє себе як «замість» – і вже виходячи з цього відрізняє два лади або два регістри, що постають один

одному як «внутрішнє» і «зовнішнє» [10, с. 123]. На стику «зовнішнього» і «внутрішнього» тіла утворюється тілесність як психосоматична цілісність.

Контекстуальне розуміння реальності – простір та час містить у собі онтологічні механізми тілесності, зокрема тілесну пам'ять у її різних проявах – рухову, моторну, емоційну тощо. Яскраве вираження цих способів рефлексії світу спостерігається у гіперактивній поведінці сучасних дітей. Теоретично цей факт може свідчити про «дефіцит» тілесних проявів та розширень у зв'язку з масовим використанням комп'ютерних технологій як ігрового віртуального простору, у тому числі й дітьми. Не йдеться про індивідуальну особливість, йдеться про зміни на рівні коеволуції людства – фазовому переході.

У процесі прогресивних змін старого світогляду на нове матиме місце перетворення, і буде репрезентуватися й у тілесних проявах. Із цього приводу В. Вернадський зазначає: «Натовп індивідуальностей не знищить і не замінить цілком життя, прояви та ставлення до оточуючого окремої особистості; потомство індивідуальностей, що на них виросло, не знищить і не замінить вічних і своєрідних рис своїх предків» [11, с. 216]. Йдеться про фенотип як основну складову частину кожного покоління. І глобальне застосування комп'ютерних технологій розпочало процес формування нового покоління – покоління «віртуальних особистостей». Однозначного визначення цього поняття немає, але поруч із ним з'являється термін «віртуальна тілесність». Це свідчить про новий тип трансформації тілесності зі сфери природи, суспільства, культури у віртуальне середовище. «Віртуальна особистість» виключає в собі низку конструктів, через які реалізується природна тілесність, що призводить до деструктивних процесів та стресових ситуацій у повсякденному житті.

Ведучи мову про феноменологію почуттів та тілесності в психології, дослідники порушують питання про тілесне розширення як про чуттєвий простір у сфері тіла. Тілесне розширення виникає при розслабленні. «Характерними прикладами тілесного розширення є досвід споглядання широкого красивого пейзажу, перший вдих свіжого повітря на вулиці після того, як ви замкнулися в тісній і задушливій кімнаті, або приємне розслаблення повстяного тіла, коли м'яко ковзаєте у гарячу ванну» [12, с. 241–259]. Зворотний стан – тілесне скорочення. «Протилежним полюсом тілесного скорочення є помітне звуження відчутного тіла, часто в станах раптової, несподіваної зміни орієнтації тіла – таке скорочення відбувається в станах шоку, у паніці або в моменти великої зосередженості та концентрації» [12, с. 241–259]. Зазначені механізми розкривають тілесність як спосіб цілісної рефлексії людини через ланцюжки свідомого та несвідомого, тілесного та духовного тощо. І тим самим розкриває актуальний дуалізм у вирішенні питання тілесності в актах сприйняття та світовідчуття.

Розглядаючи сутність сприйняття людини як структуру тіла, а тіло як «точку зору на світ», М. Мерло-Понті визначає, що: «Тіло – це не просто причинний, а трансцендентний стан сприйняття, тобто ми взагалі не розуміємо сприйняття в абстракції від тіла і світу» [13, с. 16].

Якщо свідомість – відображення об'єктивної реальності, то тілесність – це навігатор меж між «Я» та навколишньою реальністю. На рівні біологічного тіла це рефлексії. Наприклад, фізичний біль може вказати на межі у просторі та зорієнтувати щодо уникнення негативних відчуттів у наступному акті взаємодії. Нервова система так регулює нашу поведінку та захищає нас від небезпеки. Душевний біль – психологічні страждання через проєкції соціального тіла, що будується на досвіді взаємин, вказує на межі соціальні (цінності). Дослідники в галузі медицини та психології часто відзначають, що біль фізичний і душевний людським мозком практично не розрізняється.

Порушення природної проєкції тілесності та перенесення їх у штучний віртуальний світ позбавляє людину життєво важливої навігації у світі. «Тіло є екзистенція, і екзистенція може бути лише тілесною. Це єдиний радикальний та послідовний матеріалізм. Це матеріалізм виставленої матерії» [10, с. 123]. Для осмислення справжніх цінностей необхідне переломлення через основну людську цінність життя. Усвідомлення смертності тіла призводить до правильних життєвих акцентів і повертає до справді важливих цінностей, актуальних у реальному вимірі «тут і зараз». Квінтесенція реальності виражається через природну тілесність, яка

видозмінюється під впливом техносфери, але залишається основою гуманності та знаходить нові форми реалізації, у тому числі й віртуальні.

Розглядаючи ситуацію віртуалізації життя техногенного суспільства, ми стикаємося з парадоксом усунення природного способу самоідентифікації. Це реалізується через здатність людини виносити за межі тілесних фізіологічних кордонів штучну модель свого «Я». Таким чином, окрім природного, соціального та культурного тіла, у людини з'являється віртуальне тіло. Воно має низку переваг – безліч способів та форм репрезентацій себе, різноманітністю моделей самоідентифікації тощо. Але дослідження тілесності як психосоматичної цілісності розкриває її найважливішу та незамінну функцію – поєднання з реальністю тут і зараз через чуттєво-емоційний досвід.

Висновки

Техногенна антропологія розкриває нові парадигми дослідження питання тілесності людини. Коеволюція техносфери та людського життя призводить до нових способів самоідентифікації особистості. Тілесність розглядається у дослідженні як унікальний психологічний феномен самоідентифікації людини через різноманітні її проєкції, такі як: тілесний інтелект, тілесна чуттєвість, тілесна напруга та розслаблення тощо. Ці конструкти дозволяють людині тримати комутаційну рівновагу між різними родами антропобуття: природа, суспільство, культура, техніка, віртуальна реальність. **Результатами дослідження** визначається: номінальна класифікація тілесності людини за сферами її реалізації: «біологічне тіло», «соціальне тіло», «культурне тіло», «віртуальне тіло»; концептуальна модель тілесності в техногенній цивілізації; репрезентація пластичності як основної цінності, яка дає змогу адаптуватись в інформаційному суспільстві. Безліч ситуацій, шаблонів та форм комунікацій техногенного суспільства потребує гнучкого типу рефлексії людини. Забезпечити це можна, лише використовуючи природний механізм психологічної рівноваги між кордонами «Я» і «Не-Я» – тілесність як спосіб природного спілкування. Концепт пластичності сприйняття як провідної цінності особистості в умовах *коеволюції* соціального буття та техносфери намічає **перспективи дослідження** тілесності (а точніше «віртуальної тілесності») в антропології техніки та соціальній філософії й є обов'язковим завданням наступних наукових пошуків та досліджень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ДЖЕРЕЛ

1. Моисеев Н. Еще раз о проблемах коэволюции. *Вопросы философии*. 1998. № 8. С. 26–32.
2. Адлер А. Индивидуальная психология как путь к познанию и самопознанию человека. Киев : Наука жить, 1997. 357 с.
3. Rothacker E. *Philosophische Anthropologie*. Bonn : Bouvier, 1966. 99 s.
4. Ортега-и-Гассет Х. Размышления о технике. *Вопросы философии*. 1993. № 5. С. 164–232.
5. McLuhan Marshall. *Understanding Media: The Extensions of Man*. London; New York : Routledge, 1994. 396 p.
6. Розин В. Интернет – новая информационная технология, семиозис, виртуальная среда. Влияние Интернета на сознание и структуру знания. Москва : ИФ РАН, 2004. С. 3–23.
7. Gardner H. *Multiple intelligences: Theory in practice*. New York : Basic Books, 1993. 320 p.
8. Каган М. Філософія культури. Санкт-Петербург : ОВ ТК «Петрополис», 1996. 415 с.
9. Нанси Ж.-Л. *Corpus*. Москва : Ad Marginem, 1999. 255 с.
10. Нанси Ж.-Л. Тело: ввне или внутри. Пятьдесят восемь показаний о теле. Москва : Синий диван. 2006. Вып. 9. С. 122–138.
11. Вернадский В. Биосфера и ноосфера. Москва : Айрис-пресс, 2004. 576 с.
12. Schmitz H., Müllan R.& Slaby J. Emotions outside the box – the new phenomenology of feeling and corporeality. *Phenomenology and the Cognitive Sciences*. 2011, Vol. 10. P. 241–259.
13. Merleau-Ponty M. *Phenomenology of Perception*. New York : Routledge, 2013. 696 p.

REFERENCES

1. Moiseiev, N.(1998). Esche raz o problemah koevolyutsii [Once again about coevolution's problems]. *Voprosy filosofii – Questions of Philosophy*. № 8, p.p. 26-32 [in Russian].

2. Adler, A. (1997). Individualnaya psihologiya kak put k poznaniyu i samopoznaniyu cheloveka [Individual psychology as a way to cognition and self-cognition of person]. Kiev: Nauka zhyt [in Russian].
3. Rothacker, E. (1966). Philosophische Anthropologie [Philosophical anthropology]. Bonn: Bouvier [in German].
4. Orteha-y-Hasset Kh. (1966). Razmyishleniya o tehnikе [Thinking about technique] Voprosy filosofii – Questions of Philosophy. –1966. № 5. p.p. 164–232 [in Russian].
5. McLuhan, Marshall (1994). Understanding Media: The Extensions of Man. London; New York: Routledge [in English].
6. Rozin, V. (2004). Internet – novaya informatsionnaya tehnologiya, semiozis, virtualnaya sreda. Vliyanie Interneta na soznanie i strukturu znaniya. [The Internet is a new information technology, semiosis, virtual environment. The influence of the Internet on consciousness and the structure of knowledge]. Moscow: IF RAN [in Russian].
7. Gardner, H. (1993). Multiple intelligences: Theory in practice. New York: Basic Books [in English].
8. Kahan, M. (1996). Filosofiiа kulturey [Philosophy of Culture]. Saint Petersburg: TOV TK «Petropolis» [in Russian].
9. Nansi, Zh.-L. (1999). Corpus. Moscow: Ad Marginem [in Russian].
10. Nansi, Zh.-L. (2006). Telo: vovne ili vnutri. Pyatdesyat vosem pokazaniy o tele. [Body: outside or inside. Fifty-eight body readings]. Moscow: Siniy divan. Vyp. 9, p.p. 122-138. [in Russian].
11. Vernadskiy, V. (2004). Biosfera i noosfera [Biosphere and Noosphere]. Moscow: Ayris-Press [in Russian].
12. Schmitz, H., Müllan, R., Slaby, J. (2011). Emotions outside the box – the new phenomenology of feeling and corporeality. Phenomenology and the Cognitive Sciences. Vol.10., p.p.241–259 [in English].
13. Merleau-Ponty, M. (2013). Phenomenology of Perception. New York: Routledge [in English].

Bogachenko Valentyna Viktorivna

Candidate of Philosophical Sciences,

Associate Professor at the Department of Philosophy, Psychology and Pedagogy

State University of Intellectual Technologies and Communications

1, Kuznechna str., Odesa, Ukraine

orcid.org/0000-0002-4105-0480

ONTOLOGY OF HUMAN CORPOREALITY: ANTHROPO-COEVOLUTIONAL ASPECT

*Philosophical reflection of human corporeality needs to be revised in the conditions of the body-oriented mass culture and techno-informational progress. A prerequisite for **the urgency of this problem** is the change of the natural way of human existence to a virtual way of communication creates a separate dimension of modernity – virtual, which excludes the corporeality as a physical phenomenon, but involves its psychological phenomena and thus requires revision of the ontology of corporeality – technogenic anthropology. Its purpose is not to refute or limit the use of man-made innovations, but to find a way to consider them in their entirety and acceptance.*

*There is a process of relentless assimilation of natural and artificial, which gives rise to new paradigms of interaction in the socio-cultural aspect, the study of phenomena which is **the purpose of our article**. The latter is realized in the study of ethical alternatives to the existence of man as a biological species within the Technosphere and the preservation of its humanistic imperative through bodily projections of personality.*

*The human corporeality is revealed as a symbiosis of psychosomatic projections of personality. Existential manifestations of human corporeality are revealed through its main substrates: bodily intelligence, bodily sensuality, bodily states, bodily images, cultural attribution of the body, and so on. The research of corporeality using a set of **anthropological and socio-psychological methods** gives the following **results**: nominal ontological classification: biological body, social body, cultural body, virtual body; conceptual model of corporeality in technogenic civilization; reveals plasticity*

as the basic value and quality of personality, which provides reflection in various forms of human communication.

And the co-evolutionary method, in turn, makes it possible to study the aspect of human-nature interaction and the formations stage of ecological worldview and formation of a stable social system in its interaction with nature as a necessary part of human life in technogenic society. The rapid growth of the quantity and quality of innovative technologies, the assimilation of the Technosphere with everyday human life makes the issue of co-evolution of the human body and the technosphere a priority.

Key words: *co-evolution, human corporeality, Technosphere, virtual reality, virtual personality, Body Intelligence, humanistic imperative.*